

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

ГАМАЛІЙ Ю.

(науковий керівник – к. і. н., доц. *В. А. Нестеренко*)

СПОГАДИ МОХЕР ВІРИ ФЕДОРІВНИ*

Мохер Віра Федорівна народилася 17 лютого 1937 року у хуторі Калюжний, Глухівського району, Сумської області. Закінчила Семенівську семирічну школу. Батько, Мохер Федір Петрович (1910 року народження), працював бондарем на солзаводі, уроженець міста Ніжин (Чернігівська область), мав німецьке коріння. Мати, Мохер (Синегуб) Ганна Борисівна (1919 року народження), мала всього чотири класи освіти, працювала у колгоспі дояркою. У сім'ї було троє дітей, Віра Федорівна і два молодших брати 1939 та 1942 років народження.

Поки батька не забрали на фронт родина жила добре, батько гарно заробляв, бо був найкращим бондарем у селі, грошей вистачало. (До речі досі пам'ятає який смачний хліб пік її батько). Згадує, що було чимале господарство: 40 соток землі, корова, двоє свиней, домашня птиця, хату мали невелику. Про голод 1932-1933 рр. часто чула з уст матері. Мовляв, та розказувала, що по селу ходили люди та міняли одяг на шматок хліба. У родині матері було семеро дітей, троє дівчат та чотири хлопці. Попри все це сім'я жила не скрутно, тому могли собі дозволити міняти їжу на одяг. Але це мало невітнішні наслідки: старша сестра Ганни Борисівни після цього захворіла на туберкульоз та померла. Взагалі майже вся сім'я померла від туберкульозу.

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Про війну дізналися після того як почали бомбити Київ, відбувся перший привіз і батьку прийшла повістка з комісаріату, говорить, що було дуже страшно. Разом з батьком на війну пішов і брат матері – Синегуб Тимофій Борисович. Віра Федорівна називає його дядько Тихон.

Про те, що діялось на фронті нічого не знали, батько прислав лише одного листа, а через рік прийшло сповіщення про те, що Мохер Федір Петрович пропав без вісті в листопаді 1942 року, так і не дізнавшись про народження третьої дитини. Дядько Тихон повернувся з фронту живим.

Як такої війни Віра Федорівна не пам'ятає, бо тоді ще мало що розуміла. Згадує, що у сусідній хаті жили німці, її брати ходили до них просити їсти, а ті часто годували малечу. Пам'ятає, що у роки окупації з хутора до Німеччини вивезли майже всю молодь, по 3-4 душі з кожного двору. Багато хто спеціально, записував дітей на рік-два молодшими, щоб залишилися вдома, тому зараз деякі люди не пам'ятають свою справжню дату народження.

У селі був староста, Антипенко Андріян Павлович, з ним у Віри Федорівни пов'язані неприємні спогади. Одного разу їх мати пішла просити «хліба» (зерна), благала допомогти, аби діти не померли з голоду. На що староста сказав, щоб вона повкидала дітей своїх у колодязь. Після цього Ганна Борисівна взяла молодшого сина та пішла в Глухів, до коменданта міста. Прийшовши, побачила перед собою німця, поруч стояла перекладачка. Вона розповіла суть своєї проблеми, він сказав, що не добре ображати дітей, вони ще нам згодяться. Потім написав якусь записку до старости, наказавши прийти до нього знову у тому разі, якщо не отримають допомогу. Після цього «хліба» все ж таки сім'я отримала.

Про партизанів пам'ятає лише те, що вони часто приходили до старости, його мати, тітка Оксеня, пекла їм хліб.

Особливо важко прийшлося в післявоєнний голод. Діти пішли до школи, вдягнутись було ні в що, ходили в куфайках та бурках. Школа знаходилась майже за 5 кілометрів від дому. Життя сім'ї стало настільки скрутним, що дітей хотіли забрати до дитячого будинку, але мати не віддала.

Частину городу засівали житом. Потім жали його та мололи на ручному млині на муку, яка була жакливою, сіра з лушпинням. Перетирали гнилу картоплю, добавляли муку та пекли «хліб». Їли лободу, кульбабу, просвірник (в народі відомий як калачики)), жом. В колгоспі давали макуху, конопляну або соняшникову. В кінці року отримували зерно, в залежності від того, хто скільки працював («за трудовні»).

У 1953 році Віра Федорівна закінчила школу та пішла працювати на курятник. Брати ж в цей час працювали на людей за їжу, пасли гусей, телят. З 1957 року почала працювати дояркою на фермі. Того ж року познайомилась з майбутнім чоловіком, котрий проходив у Глухові військову службу, вийшла заміж. 1959 року народила першу дитину та переїхала в Черкаси, де проживала протягом 1960 року. у 1961 – розлучилась з чоловіком та повернулась на Сумщину. Повернувшись, знову пішла працювати до колгоспу. У 1964 році приймала участь у освоєнні цілини, де познайомилась з другим чоловіком. 1965 року повернулась додому. 1969 року пішла в декретну відпустку за другою дитиною.

У колгоспі пропрацювала до 1992 року, після чого пішла на пенсію, має орден «Ветеран праці», дві нагороди «Переможець соціалістичних змагань».